

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Философски факултет

Специалност „ФИЛОСОФИЯ“

Учебна дисциплина

„ФИЛОСОФИЯ НА НАУКАТА - 2“

Преподавател: Проф. СЕРГЕЙ ГЕРДЖИКОВ

Тема 07.

ЕСТЕСТВЕН ЕЗИК – ГЛОБАЛНОСТ И ЛОКАЛНОСТ

Презентация

Универсалност на езика

„Езикът е универсален“.

На Запад е развито изключително трайно разбиране, живо и днес, че езикът е универсален и че ’език’ и ’логика’ са едни и същи за всички хора.

Езикът – ’инструмент на мисълта’

Нагласата, че *мисленето и езикът са заедно*, че имат една форма и че говорим, каквото мислим, а езикът е послушен апарат, с който изказваме мислите си, е вкоренена на Запад. За Платон и Аристотел, за Августин и Тома, за Спиноза и Декарт, за Кант и Хегел, за Хусерл и Хайдегер, за Фреге и за ранния Витгенщайн, езикът не е отделен от мисленето и мислите се отнасят към думите едно към едно. Това не е само философия, а е масова нагласа. В това се състои масивната форма ’логос’.

‘Езиков инстинкт’

Езикът – приспособление (Дарвин)

Концепцията за езика като инстинкт е формулирана за пръв път през 1871 г. от Чарлз Дарвин в *Произход на видовете*. Езикът...”се различава твърде много от обичайните изкуства,

---

защото човекът притежава инстинктивна предразположеност да говори, което виждаме в бълбленето на малките ни деца”.

Езикът е биологично приспособление, адаптация. Той се е развил в естествен отбор.

Безсъзнателност на езиковата способност

„Когато разбираме изречения, потокът от думи изглежда прозрачен; ние виждаме през него смисъла толкова автоматично, че дори можем да забравим, че филмът е на чужд език и четем субтитри.” (Пинкър, 18).

Изказването – смислов елемент на езика

Изказване – виртуална езикова форма.

Дефиниция. *Изказване* (виртуално): определеност на речеви смисъл. (Светуване, 2010)

Изказване в смисъла на виртуалната относителност е форма, която *носи* минимум смислена *информация*. В логиката елементарното изказване: S–P, е единицата, за която са приложими предикатите истинност и неистинност (Аристотел). (*Философия на относителността*).

Изказване – реален речеви процес

Изказването се синтезира в позицията на говорещия индивид и се *съотнася с други изказвания* пред споделено възприеман свят и споделен локален език.

Съждението – класическа логическа постановка

Съждението е мисъл за реалността, която има стойност: истинно или неистинно. Така учи класическата логика. Съждението отразява обективно положение на нещата. Съждението е синтез на субект и предикат: S–P.

Изказването – аналитична постановка

В аналитичната философия изказването или твърдението (statement) е смислено, ако не е противоречие или тавтология. То също така трябва да е емпирично валидно – да казва нещо относно съществуването или несъществуването на факти. Простите твърдения са *атомарни* – те са единици на смисленото говорене.

Изказът – виртуална относителност

„Субект–обект и субект–предикат са относителни.

Латински и чинук са в едната крайност. Езици като китайски, сиам и анамит, в които всяка дума попада на точно определено място, са на другия полюс“ (ibid., IV, 7).

Изводът е, че структурата: **субект–действие–обект** не е фиксирана в граматически категории, а е семантично обособена и определена в различни езици с различни категории.

Изкази и феномени

Познание-съобщаване

Хората *споделят опит*. Аз питам – ти отговаряш. Аз се уча от твоя опит, когато и където не достига мой опит. Тук говоренето е познание – ако не в обективен смисъл, то в интересубективен.

Изказването не е изобразяване.

Изказването е форма на речеви синтез, която свързва различни феномени и с това ги съ-определя. Смисълът на синтеза на определенията е синтез на жизнен процес: описване, обясняване, питане, отговор, заповед, молба и т.н.

Езиково маркиране – виртуална проекция

Когато казваме: „Атомът се състои от електрони.“; „Бодхисаттва обитава различни светове.“; „Светът е безкраен.“, ние навлизаме отвъд означаващата в сетивната реалност употреба на езика.

Говоренето без определено рефериране създава илюзии.

В обстановка на неопределена референция е съвсем лесно изпадането в заблуда, илюзия, строенето на въздушни замъци, подвеждането, манипулирането на хората, измамата, лъжата, заблудата и попадането в капана на езика. Само сетивната реалност дава нужната среда за смислено говорене.

Изказите са структурирани различно от феномените.

Изказите са съобщения за други хора. Те не са изобразителни. Няма структурно съответствие между света преди езика и изказа. Изказите са условни, зависят от ситуации.

Изказите гравитират към формата на света, но са вариантни според формата на езика. Формата на езика не следва от формата на света. Това е подобно на произволността на знака. Знакът не следва природата на означения обект.

Говорим винаги ‘в мрежа’.

‘Езиковата мрежа’ е нормалната среда за изказа. В този смисъл всеки изказ е непряк, косвен спрямо сетивен опит. Изказите се полагат в *смислени серии* съгласно граматични форми, които функционират, като синтезират смисли – моменти от ре-синтеза на човешки форми на живеене. Така отрицанието следва утвърждаване.

‘Закон за изказа’: Изказите гравитират към феномените.

Езиците говорят за сетивния свят. Изказванията съобщават сетивен опит. Въпреки своята чисто виртуална форма, която не е формата на сетивното, *изказите гравитират към феномените*.

Изкази и жизнени процеси

Изказванията са смислени чрез жизнени процеси.

Езикът изразява живот (свят), иначе не би бил възможен. Езикът отслабва, когато се използва за израз на друг език. Неговата връзка със света изтънява.

Силата на изказа е относителна.

Точността на изказа е въпрос на прагматична ситуация. В някои позиции не са нужни точни изкази. Колко точен е един изказ не е само въпрос на рефериране, а и въпрос на комуникация. Ако казвам някому къде е определен адрес, въпрос на комуникация е колко точно ще го кажа. Човекът може да има нужда само от насочване, а не от подробно описание, което натоварва разбирането. „Надясно номерата растат.“. В друга ситуация трябва да кажем: „Съседната пряка и после надясно, след три блока.“

Изказ на мисли – проекция-трансдукция.

Мисълта тече във висока степен хаотично, смесена с чувства, представи и възприятия. Когато ‘изказваме мисъл’, ние синтезираме нов ред.

Този ред е *проекция-трансдукция на мисълта в езика* и то в конкретна комуникативна ситуация. Говоренето на ум се проецира в говорене на глас. Мисленето с представи се трансформира в изказ.

Изказът е жизнен процес, насочен към ре-синтез на жива форма.

Синтезът на изказ с присъщата му проективност и трансформативност не е обясним като линейна или разклонена причинност или детерминация между мисъл и изказ. Това е

прокарване на линията на живота между индивиди в една общност. Всеки жизнен процес се прокарва по този начин – като серия, която води към ре-синтез на човешка форма – индивид, събеседници, общност. Подобна детерминация има синтезът на възприятие от усещания. По аналогичен начин се синтезират самите усещания. Мозъкът функционира като синтези в серии и мрежи неврони, всички те възбудени по специфичен начин от една жизнена ситуация.

Изказите са потопени в неопределеност.

Изказите, като всеки жизнен процес, са потопени в неопределеност. Неопределеността е реалният недостатък, но и предимство на изказите, описанията и теориите. Неопределеното е неотнесено или неясно отнесено, но неотнесеното често е ясно от само себе си. Ние не изказваме всичко, което имаме предвид. Обикновено не съзнаваме всичко, което трябва да се каже. Затова не изказваме нагласата си, а очакваме да е споделена.

Езикови семейства

Езиците по света са хиляди. Те са групирани подобно на биологичните видове и подвидове в *семейства*.

Езиковите семейства са аналогични на ‘семействата от езикови игри’ на Витгенщайн – те не са подредени в логическа йерархична мрежа, а са групирани по подобия без строга формулировка.